

Кронівець Тетяна Миколаївна
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Дорош Вікторія Сергіївна
здобувачка ступеня вищої освіти магістр
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ІНСТРУМЕНТИ КОМПЛАЄНС В УПРАВЛІННІ НАДЗВИЧАЙНИМИ СИТУАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Поняття «комплаєнс» з'явилося у XX столітті, коли численні випадки корупції у США, зокрема, Вотергейтський скандал та корупційні скандали 90-х років, пов'язані з Deutsche Bank [4, с. 110], стали каталізаторами впровадження системи контролю за дотриманням законодавчих норм для забезпечення стабільності й розвитку підприємств.

Сьогодні комплаєнс вітчизняними вченими, зокрема О. Колодізєвим та О. Коцюбою, розглядається як багатогранна науково-економічна категорія, що одночасно виступає: 1) процесом управління; 2) поняттям, що використовується для позначення відповідності нормам; 3) процесом виявлення проблемних ситуацій; 4) системою заходів для захисту інтересів підприємства та його контрагентів; 5) складовою управлінської структури; 6) комплексом заходів [1, с. 366]. Однак узагальнено, погоджуючись із думкою В. Луньової, ми вважаємо, що доречно цю категорію визначати як «внутрішньо-корпоративну систему, яка забезпечує відповідність діяльності підприємства параметрам інституційного простору, у межах якого вона функціонує» [3] або, простішими словами, як «систему, що передбачає заходи управління, попередження та подолання ризиків недотримання вимог законодавства, правил, політик та стандартів в органах державної влади, місцевого самоврядування та приватного сектору економіки» [2, с. 57].

При цьому, комплаєнс охоплює цілу низку інструментів і практик, які, як справедливо зауважує В. Луньова, не зводиться лише до забезпечення відповідності обов'язковим правовим вимогам, а також передбачають дотримання етичних стандартів та інших норм, що сприяють зміцненню ділової репутації та формуванню сприятливих умов здійснення підприємством своєї діяльності [3]. Саме тому у контексті управління надзвичайними ситуаціями, комплаєнс набуває особливого значення, адже ефективно реагування на кризові події вимагає як дотримання законодавства, так і чіткої організації процесів, прозорості дій та етичної поведінки.

В Україні практика застосування інструментів комплаєнс в управлінні надзвичайними ситуаціями лише набирає обертів, що зумовлено, зокрема,

відносно пізньою появою цього терміну в нормативно-правовому полі – лише у 2007 році [6]. Натомість на багатьох іноземних підприємствах відповідні інструменти вже тривалий час є невід’ємною складовою ризик-менеджменту. Так, наприклад, після аварії на нафтовій платформі Deepwater Horizon у 2010 році, коли внаслідок вибуху стався масштабний викид нафти в Мексиканську затоку, а компанія British Petroleum (далі – BP) зазнала значних фінансових втрат і серйозного репутаційного удару [8], підприємство переглянуло свої підходи до управління ризиками та удосконалило систему комплаєнсу, спрямовану на підвищення безпеки операцій та запобігання подібним кризам у майбутньому. Це відображається передусім і в звіті BP за 2024 рік, у якому компанія описує, що регулярно переглядає та оновлює плани реагування на надзвичайні ситуації, а також перевіряє рівень підготовленості співробітників до їх виконання за допомогою вправ, які моделюють реальні сценарії. Зокрема, у 2024 році BP провела таких 25 масштабних навчань [7, с. 7].

Проте, окрім складання планів реагування на надзвичайні ситуації та навчання персоналу, наразі існує низка й інших інструментів комплаєнс, які управлінці можуть ефективно застосовувати для підвищення рівня готовності підприємств до можливих криз або непередбачуваних обставин. Серед них, приміром, і розробка та впровадження системи раннього попередження, що дозволяє виявляти потенційні внутрішні ризики та загрози на ранніх етапах, до того як вони стануть критичними. Важливим елементом цього процесу є формування ризик-реєстру, який дозволяє не лише систематизувати та класифікувати потенційні загрози, а й оцінити їхню ймовірність та можливий вплив на діяльність підприємства [5, с. 66]. Додатково може використовуватися і теплокарта ризиків – «інструмент візуалізації даних, який допомагає організаціям зосередитися на ризиках, які становлять найбільшу загрозу» [9; 5, с. 66]. Ще одним дієвим інструментом є запровадження ефективних комунікаційних протоколів, оскільки чітко визначені канали взаємодії між керівництвом, співробітниками та зовнішніми стейкхолдерами (зокрема, державними органами, партнерами та громадськістю), як доречно акцентує увагу П. Свіфт, сприяють своєчасному виявленню й мінімізації ризиків [10], а також дозволяють оперативно реагувати на надзвичайні ситуації та ухвалювати обґрунтовані рішення. Крім того, налагоджена система комунікації підтримує формування відкритої та прозорої корпоративної культури, що мінімізує негативний вплив надзвичайних ситуацій на репутацію підприємства.

Зрештою, комплексний підхід до управління надзвичайними ситуаціями, який поєднує різні інструменти комплаєнс, дозволяє підприємствам знижувати потенційні загрози та формувати стійку систему управління, здатну адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища. Відтак інтеграція інструментів комплаєнс в управління надзвичайними ситуаціями є не лише питанням правової відповідності чи репутаційної безпеки, а й ключовим фактором конкурентоспроможності та сталого розвитку бізнесу, що зайвий раз доводить важливість підготовки фахівців у

відповідній сфері , зокрема, і в межах сертифікатних програм таких, як програма «Комплаєнс-менеджмент організацій», розроблена колективом Факультету права, публічного управління та адміністрування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського» [2, с. 58].

Список використаних джерел

1. Колодізєв О. М., Коцюба О. В. Морфологічний аналіз сутності поняття «комплаєнс» як основа фінансової стабільності банку. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12. С. 365-373.
2. Кронівець Т. М. Антикорупційний комплаєнс як інструмент економічного розвитку громад. *Проблеми інформаційно-правового забезпечення децентралізації державної влади та цифрової трансформації в Україні*: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 15 черв. 2023 р.). Вінниця, 2023. Т.1. С. 56-61.
3. Луньова В. А. Впровадження функцій комплаєнс-менеджменту для зростання прозорості бізнесу підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. URL: <https://surl.li/iuhikc> (дата звернення: 12.03.2025).
4. Міщенко Т.М. Розширення функцій внутрішнього контролю бюджетної установи для протидії корупційним злочинам. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. Вип. 1 (34). С. 107-111.
5. Окунев О. Й., Бойко О. І., Лукін С. Ю. Антикорупційний комплаєнс: посібник для програми з підготовки осіб, відповідальних за реалізацію антикорупційної програми. Київ : Професійна асоціація корпоративного управління, 2018. 91 с.
6. Формагей О. Правове регулювання питань відповідності (комплаєнсу) в енергетичному праві України (Regulatory Compliance). *Національна асоціація адвокатів України*. URL: <https://surl.li/xxbcao> (дата звернення: 13.03.2025).
7. bp Sustainability Report 2024. London, 2025. 53 p. URL: <https://surl.gd/sbllts> (дата звернення: 13.03.2025).
8. Pallardy R. Deepwater Horizon oil spill. *Britannica*. URL: <https://surl.gd/uczste> (дата звернення: 13.03.2025).
9. Pratt M. K., Roy M. What is a Risk Map (Risk Heat Map)? *TechTarget. Search Security*. URL: <https://surl.li/icmyih> (дата звернення: 13.03.2025).
10. Swift P. Compliance Communication in the Modern Workplace. *Cerkl Broadcast*. URL: <https://surl.gd/rcokvu> (дата звернення: 13.03.2025).